

ESTER KRUMBACHOVÁ

Vernisáž 23. 11. 2021

24. 11. 2021 – 6. 3. 2022

Dům umění města Brna

Kurátorky: Edith Jeřábková, Kateřina Svatoňová

Participující umělci a umělkyně: Anna-Marie Berdychová, Jan Boháč & Anna Ročňová, Daniela & Linda Dostálkovy, David Fesl, Libuše Jarcovjáčková, Jiří Kovanda, Beca Lipscombe & HIT & Morwenna Kearsley & Bernie Reid & Laura Richmond, Marek Meduna, New Noveta & Vindicatrix & Atelier Bâba

Kočky z kočičího útulku Tlapky Mochov: Aran, Bajaja, Fazolka, Hvězdička, Johánek, Mauglinka, Míša, Pastelka, Petinka, Prasínek, Šneček, Uki

Architektura: Objektor architekti

Design: HIT, Daniela & Linda Dostálkovy

Monografická výstava významné režisérky, scénáristky, spisovatelky, výtvarnice a návrhářky filmových i divadelních kostýmů *ESTER KRUMBACHOVÉ* je zároveň umístovací výstavou koček z kočičího útulku Tlapky Mochov.

Monografická výstava *ESTER KRUMBACHOVÁ* představuje autorčinu dvacet let **nepřístupnou pozůstalost**. Ester Krumbachová (1923–1996) od roku 1953 pracovala jako divadelní výtvarnice – nejprve v Českých Budějovicích, později v Praze. Podílela se na mnoha výrazných filmech české nové vlny (*Démanty noci*, *Sedmikrásky*, *Valerie a týden divů*, *Ucho* ad.). V roce 1970 natočila svůj jediný film *Vražda Ing. Čerta*. Po roce 1972 jí bylo zakázáno se podílet na celovečerních filmech a na televizní tvorbě. Jen příležitostně spolupracovala s Krátkým filmem Praha, mimopražskými filmovými studii a podílela se na několika filmech zahraniční produkce. Zákaz se jí podařilo překročit v roce 1983, kdy s Věrou Chytilovou natočily film *Faunovo velmi pozdní odpoledne*. Po roce 1990 se opět k filmu mohla vrátit, její poslední prací byla dramaturgie, výtvarná scéna a kostýmy pro film *Marian* (1996). Ester Krumbachová patří mezi klíčové osobnosti české kultury druhé poloviny dvacátého století; její charakteristický literární styl a originální výtvarný jazyk určil vizuální, dramaturgickou i režijní podobu řady českých filmů a divadelních her a ovlivnil mnoho dalších umělců. Přesto nebyla její tvorba dosud komplexněji představena českému a zahraničnímu publiku, a to i proto, že její pozůstalost byla objevena teprve v nedávné době.

Výstava není historickým průřezem tvorby Ester Krumbachové (přestože jej reflektuje), ale spíše **rozsáhlou sítí původního materiálu**, mnoha textů,

obrazů a artefaktů, kterými se Krumbachová po celý život zabývala a obklopovala. Primárně tedy představuje **archiv/pozůstalost** Ester Krumbachové, a to v tematických blocích, které jsou vzájemně provázané; umožňují tak odkrýt její uvažování o kostýmní tvorbě, zejména o úloze detailu a využití barev, o provázanosti významu, výtvarné formy a celkové atmosféry filmu, o práci s textem kopírujícím mluvený projev a lidové vyprávění spíše než vysoký literární styl, její vztah k magii, realismu, subjektivitě, mužské a ženské polaritě nebo hierarchii druhů i společenských a pracovních pozic. Představeny jsou zde jak její malby a kresby, kostýmní návrhy, šperky, tak dopisy přátelům (a kočkám), deníky a soukromé fotografie. Výstava tak je jednak otiskem dobových vlivů a témat, ale i pestrým universem mnohvrstevnatého a velice originálního myšlení. Umožňuje pohled do poloveřejného soukromí umělkyně, do jejích četných tvůrčích i jiných zápasů (v nesvobodné době). V omezené míře představí i výběr jejích **realizací a ukázky z filmů**, na kterých se podílela. Součástí výstavy bude projekce jediného autorského snímku Ester Krumbachové *Vražda Ing. Čerta* a dokumentární film *Pátrání po Ester* od Věry Chytilové se vzpomínkami mnoha jejích přátel.

Archiv se také ukazuje jako série poznámek a črt, které jsou stále nedokončené a otevřené. Výstava chce proto nejen podtrhnout interdisciplinární charakter tvorby Krumbachové, ale také ukázat její dílo a způsob myšlení jako zcela živé, dynamické a inspirující prostředí pro současné umělce a umělkyně, teoretiky a teoretičky, historiky a historičky kultury a umění. Proto je kurátorský pohled na tvorbu Ester Krumbachové konstruován **z dnešní perspektivy**. Kromě toho, že Krumbachová zasahovala do mnoha oblastí spojujících film, literaturu, volné a užité umění, v jejím způsobu uvažování se nápadně rodí témata, která se naplno rozvinula až v této době. Metody, jimiž Krumbachová vstupovala do zásadních momentů a podoby filmů z různých pozic (scénáristky, kostýmní výtvarnice, režisérky), se například ukazují jasněji při použití aktuálních genderových či mediálních teorií. Tuto současnou perspektivu zrcadlí i to, že výstava byla připravena **ve spolupráci s několika současnými tvůrkyněmi a tvůrci**, kteří tvorbu a osobnost Ester Krumbachové interpretují či uplatňují podobné myšlenkové přístupy ve své práci – promyšlejí tak například dnešní pozice feminismu, práv zvířat, rostlin a jiných entit, způsoby jejich zobrazování, kulturu, módu, metody pracující s neoddělitelným prolnutím obsahu a výrazové formy nebo způsoby režie v nejširším slova smyslu.

Historický materiál proto doplňuje několik **intervencí současných umělkyň a umělců**. Aktuální vyznění mu dodává již samotná **architektura** výstavy od Jakuba Červenky z architektonického studia Objektor. Do expozice přímo vstupují **umělci a umělkyně**, rozvíjející práci Ester Krumbachové – konkrétně jsou vystaveny fotografie Libuše Jarcovjácové, jež vznikly v bytě Ester Krumbachové za jejího života; instalace Jiřího Kovandy reagující na

mezidruhově sdílený byt Ester Krumbachové; představen je i cyklus videí Marka Meduny inspirovaných archivem a filmem *Vražda Ing. Čerta*; práce Davidu Fesla odkazující na texty a šperky Ester Krumbachové; série fotografií využívající pomezí módní a umělecké fotografie Daniely a Lindy Dostálkových, které se zabývají problematikou hierarchie jednotlivých říší (lidské, živočišné, rostlinné); obdobně se tyto roviny propojují i v magických objektech přibližujících se uměleckému řemeslu šperkařství a sklářství Anny-Marie Berdychové; Jan Boháč a Anna Ročnová zasadili do výstavy rostliny, které taktéž patřily do okruhu přátel Ester Krumbachové. Do uměleckého výzkumu díla a archivu Krumbachové se zapojili také zahraniční umělci a umělkyně. Beca Libscombe ve spolupráci s grafickým studiem HIT, Morwennou Kearsley, Berniem Reidem a Laurou Richmond připravili sérii plakátů z šatníku Ester Krumbachové, jež komunikují výstavu veřejnosti. Kolektiv New Noveta zahájí výstavu novou performancí vytvořenou na základě studia filmů a archivu Krumbachové se zvukovou instalací hudebníka Davidu Airda aka Vindicatrixe a kostýmy z Atelieru Bába. Součástí výstavy je také **performance** Jiřího Kovandy a **scénické čtení** Kateřiny Konvalinové v režijní spolupráci s Viktorií Vášovou, které upravily scénář *Sedmikrásky II* Ester Krumbachové a Věry Chytilové, nalezený v pozůstalosti.

Výstavní projekt byl připraven společně s **monografickou publikací a otevřeným online Archivem Ester Krumbachové**, přičemž se jedná o tři vzájemně provázané výstupy, které završují čtyřleté kritické zpracování tvorby umělkyně. Tento výzkum již od roku 2016 provázejí různé umělecké a teoretické formáty (výstavy, performance, konference, knihy, kurátorská promítání), které od počátku výzkumu otevírají dílo této klíčové osobnosti československé nové vlny různým interpretacím a zpřístupňují je odborné a široké veřejnosti u nás i v zahraničí. Kladou si za cíl vyplnit jednu z mezer v dějinách kostýmní tvorby, designu, českého a československého filmu a umění obecně. Pozůstalost Ester Krumbachové představuje poměrně ucelenou stopu o jejím celoživotním působení, je bohatá absencí reprezentativních individuálních děl a provázaností různých článků mnohotvárného a holistického uvažování autorky, jež je stále otevřené dalším tvůrčím generacím. Jen v těchto mnoha rovinách je možné představit „šedou eminenci“ českého filmu, osobnost překypující nápady a touhou experimentovat; ukázat dobové napětí mezi kreativitou a individualitou; uvidět její práci a filmy nové vlny v souvislosti s potlačováním tvůrčí i osobní svobody oficiálním státním aparátem vyžadujícím standardizaci a bezproblémovost; propojit minulé a současné a otevřít mnoho témat, která jsou živá právě dnes.

Návštěvníci a návštěvnice se mohou potkat s dílem této nedocenené umělkyně, která ovlivnila podobu české nové vlny, seznámit se s jejími pracemi věnovanými kočkám a dalším zvířatům, ale také si mohou v této

mezidruhové atmosféře najít čtyřnohou společnici nebo společníka, jejichž kmotrou je Ester Krumbachová. Ona sama se starala o toulavé kočky, které si u ní v bytě Za Zelenou liškou v různých počtech užívaly její pověstné péče a lásky. Kočky na této výstavě nejsou výstavním exponátem, ale rozšiřují působnost výstavy umění o další etický aspekt, který byl důležitý v životě autorky. Přestože zahrnutí zvířete do lidské výstavy zůstává i tak problematické, kurátorky a instituce podstupují toto riziko s vírou, že je možné překročit vymezené hranice vkusu pro dobrý život našich zvířecích přátel v nouzi.

*

Výstava se koná pod záštitou Ministerstva kultury ČR a primátorky statutárního města Brna Markéty Vaňkové.

Statutární město Brno dotuje provoz Domu umění města Brna, příspěvkové organizace.

Organizátoři: Are | are-events.org, Dům umění města Brna

Produkce: Jitka Pernesová, Ida Taušlová

Propagace: Anna Kvášová

Podpora: Statutární město Brno, Ministerstvo kultury ČR, Státní fond kultury

Hlavní mediální partneři: Česká televize, Právo, Novinky.cz

Mediální partneři: Český rozhlas Vltava, Artalk, ArtMap, Artikl, České galerie, GoOut, KAM v Brně, Railreklam, TIC BRNO, kdykde.cz, vyletnik.cz

Partneři výstavy: Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, Státní fond kinematografie, Národní filmový archiv, BIONAUT, Hotel Emblem

Poděkování: Helena Albertová, Tereza Brdečková, Lucie Černá, Michal Činátl, Šárka Hejnová, Radovan Jeřábek, Jarmila Košnářová, Ivo Paik *in memoriam*, Edita Pešková, Uměleckoprůmyslové museum v Praze, Petr Václav, Dana Zeminová

